

granja i hrizantema. (Bego) – Nasmijan i vedar prolazim kroz svijet, usta punih sreće kao mogranj zrnja (Angjelinović).

Iz svega bi se moglo zaključiti da za vrstu *Punica granatum* prevagu odnosi *mogranj*, a s književnojezičnoga se gledišta može reći da je to dobro rješenje.

Stjepan Babić

OTKIVAK I TRAKA

1. Otkivak

Ante Milas, dipl. ing. strojarstva, radi u splitskome brodogradilištu i susreće se s izrazima *otkov* i *otkivak* za proizvod izrađen tehnološkim postupkom kovanja pa pita koji je od njih primjereniji hrvatskomu književnomu jeziku.

Ne razmišljajući mnogo, čovjek bi rekao *otkivak* jer imenice na *-(a)k* znače posljedak glagolske radnje: *isječak*, *izložak*, *narezak*, *privjesak*, a *otkov* bi mu značio što apstraktno, npr. glagolsku radnju, kao što imenica *kov* znači što apstraktno. No kad uzme u obzir riječ *okov*, koja znači samo što konkretno, "ono čime je što okovano", zatim verige, lance na kažnjeniku, onda se vidi da odgovor ne može biti baš tako jednostavan, pogotovu što *okov* nije prava analogija riječi *otkov* jer *okov* znači više dijelova i prema tome ima neko zbirno značenje, a kad znači "verige", "karike", obično se upotrebljava u množini.

Pogledamo li u tvorbu riječi, onda ćemo vidjeti da ni s pomoću nje odgovor nije jednostavan jer imenice tvorene sufiksom *-(a)k* znače uz konkretno i što apstraktno, kao *boravak*, kao što i izvedenice s nultim sufiksom znače što konkretno i apstraktno, *napoj*, *doček*...

Sve to pokazuje da odgovor na takva pitanja nije jednostavan, pogotovu kad u traženju najboljih rješenja nema dovoljno potrebnih analogija. Jezikoslovac se osjeća pomalo neugodno kad ne može odgovoriti s potpunom sigurnosti. Pa ipak, odgovoriti treba.

Pogledamo li u naše rječnike, onda tih riječi u njima nema, pa ni *otkova*, jedino u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku nalazimo *otkivak* "ono što se dobije u otkivanju", ali u istome značenju i *otkovak*, i to postavlja novo pitanje: *otkivak* ili *otkovak*?

Kad pogledamo druge riječi koje u osnovi imaju glagole *kovati* i *-kivati*, vidimo da prevladava korijen *kov*: *kovač*, *nakovanj*, *pakovak* ('kalk'), *potkova*, *zakovica* ('nitn'), i zbog toga bi riječ *otkovak* trebala imati prednost, to više što V. Dabac u Tehničkome rječniku, 2. dio, Hrvatskosrpsko-njemački, Zagreb, 1970., ima samo *otkovak*, a *otkivak* nema.

Sve to kazuje da se može preporučiti *otkovak*.

2. Traka

U istom pismu A. Milas postavlja još jedno pitanje na koje isto tako odgovor nije jednostavan. Milas pita: "Takoder me zanima je li riječ *traka*, koju koristimo za limove male širine, u duhu hrvatskoga književnoga jezika, te (ako nije) koja je zamjenska riječ za nju? Može li se umjesto riječi *traka* koristiti riječ *plosnati lim*?"

Nesigurnost u odgovoru potječe odatle što se u hrvatskome književnome jeziku s obzirom na riječ *traka* teorija i praksa podosta razilaze. U praksi je riječ *traka* prilično proširena, a normativnim priručnicima jasno diskrimirana.

U Brodnjakovu Razlikovnome rječniku hrvatskog i srpskog jezika piše ovako:

»traka ž – vrpca, trak; tekuća traka – tekuća vrpca; leva traka puta Zagreb – Beograd – lijevi trak ceste Zagreb – Beograd«

Očito je prema Brodnjakovu rječniku postupljeno u Šonjinu Rječniku hrvatskoga jezika, gdje je *traka* bez ikakva tumačenja upućena na 1. *vrpca*, 2. *trak*.

Tomu bismo mogli pridodati još obične izraze u hrvatskome književnome jeziku kao što je *filmska vrpca*, *pupčana vrpca* (pupčanica, pupkovina) pa izvedenice *vrpčast*, složenicu *vrpcoteka* i sl. Sjećam se kad je proradila dvosmjerna autocesta Zagreb – Beograd kako je bilo svjesnoga nastojanja da se u hrvatskome nazove *lijevi trak*, *desni trak*, *pretjecajni trak*, a ne *traka*. I dok sam pisao ovaj članak, u siječnju 2003., čuo sam na radiju, ili televiziji, da se u vezi s autocestom spominje riječ *trak*.

Da hrvatski priručnici koji traže da riječi *vrpca*, *trak* trebaju dobiti prednost pred *traka*, imaju pravo, jasno pokazuje Akademijin rječnik. On značenje riječi *trak* opisuje ovako: »vrlo usko tkanje (može biti spleteno i izatkano, rjeđe od

kože ili željeza) kojim se što veže ili steže«, i potvrda za njezina različita značenja ima šest stupaca, a *traka* samo četvrtinu jednoga stupca i od sedam potvrda četiri su srpske, a tri uvjetno hrvatske, jer su uglavnom dijalekatne. Slično je i u rječniku dviju Matica gdje je od osam potvrda pet srpskih, a tri hrvatske, o kojima se može raspravljati. To jednoznačno kazuje da je norma kako je izražena u Brodnjakovu i Šonjinu rječniku, opravdana.

Nakon toga možemo s većom sigurnosti odgovoriti da je od *traka lima* bolje *limena traka*, a od toga još bolje i opravdanije *limeni trak*. *Plosnati lim* nije za taj pojam dobra riječ jer je lim je po naravi stvari plosnat.

Sve pokazuje da se u ovim primjerima praksa koleba, a teorija se mora probijati kroz tanane razlikovnosti, ali ipak može reći određeniju riječ. Kako je uz to dobro da se nazivlje ustali, ovdje bi dobro bilo da se ustali u nazivima *otkovak* i *limeni trak*.

Stjepan Babić

OSVRTI

(NE)OSOBNO O LICU

Kad se predmet raspre zamuti i oboji emocijama, kad dokaze zamijeni povrijeđenost, bolje je prekinuti svaki razgovor. Čim se prijeđe na *prvo lice jednine* (naslov Brozovićeve kolumne u Vijencu!), razgovor postaje osoban, a to za znanost nije dobro. O temi *lice* i *osoba* osnovno sam rekla u članku pod tim naslovom u Jeziku (47/3: 95–105). Nakon toga nastavila se raspra sa Sandom Ham na stranicama Jezika, što je ona opširno

prepričala u Jeziku, 49 (2): 66–71. Besmisleno je dalje razvlačiti temu, ali ipak želim dati nekoliko objašnjenja radi onih čitatelja koje ponajprije zanima sama tema, a ne raspravljačice.

Sandi Ham ne vrijedi odgovarati jer i dalje iskrece činjenice. Među ostalim, već drugi put uvjerava čitatelje da sam "napisala da je zamjena naziva *lica* (!) *osobom* izmišljanje novoga naziva" (str. 71.). Ne, to zaista nisam rekla, ali sam rekla "da uz postojeće nazivlje ne treba izmišljati novo..., predlaže se da se zadrži naziv *lice*